



LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA

DĖL SEIMO KONTROLIERĖS INICIATYVA ATLIKTO TYRIMO NR. 5D-2025/2.1-379 DĖL CUKRINIŲ DIABETŲ SERGANČIŲ SUIMTŲJŲ IR NUTEISTŲJŲ, ATLIEKANČIŲ BAUSMĘ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ ĮSTAIGOJE, GALIMYBĖS KONTROLIUOTI SAVO SVEIKATOS BŪKLĘ PASIREIŠKUS HIPOGLIKEMIJOS SIMPTOMAMS

2026-09-14 Nr. PA-120

Vilnius

TYRIMO ESMĖ

1. Seimo kontrolierė pradėjo tyrimą savo praktikoje susidūrusi su atveju, kai Lietuvos kalėjimų tarnybos (toliau ir – LKT) Panevėžio kalėjimo pareigūnai, vadovaudamiesi galiojančiu teisiniu reguliavimu, neleido nuteistajai, atliekančiai bausmę pusiau atviro tipo drausmės grupėje, įsigyti saldžių maisto produktų, nors nuteistoji turėjo medicininę pažymą, kurioje nurodyta, kad ji serga cukriniu diabetu, todėl turi teisę įsigyti ir laikyti saldžius maisto produktus.

LKT pasiūlytas nuteistajai problemos sprendimo būdas (1 priedo 1 punktas) Seimo kontrolierei sukėlė abejonių dėl atitikties operatyvumo ir efektyvumo, aiškumo ir sistemiškumo principams.

Todėl tyrimu siekiama nustatyti, ar cukriniu diabetu sergantys suimtieji ir nuteistieji, atliekantys bausmę laisvės atėmimo vietų įstaigoje, turi galimybę veiksmingai kontroliuoti savo sveikatos būklę pasireiškus hipoglikemijos simptomams.

Tyrimo objektas – pareigūnų galimybė, nepažeidžiant teisės aktų reikalavimų, sudaryti sąlygas cukriniu diabetu sergantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems, atliekantiems bausmę laisvės atėmimo vietų įstaigoje, apsirūpinti greitai įsisavinamų angliavandenių turinčiais maisto produktais ir (arba) maisto papildais, kad šie galėtų kontroliuoti savo sveikatos būklę, pasireiškus hipoglikemijos simptomams.

TYRIMO IŠVADOS

2. Seimo kontrolierė 2025 m. balandžio 7 d. raštu Nr. SE-689 kreipėsi į LKT prašydama paaiškinti tyrimui reikšmingas aplinkybes. Seimo kontrolierė gavo LKT 2025 m. balandžio 25 d. raštą Nr. 1S-3130 (1 priedo 2 punktas).

3. Tyrimui aktualus teisinis reguliavimas, įtvirtintas Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. rekomendacijose Nr. R (2006) 2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ (toliau – Europos kalėjimų taisyklės), Bausmių vykdymo kodekse, Suėmimo vykdymo įstatyme, Viešojo administravimo įstatyme, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Vyriausybės 2024 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. 1016, Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-444, Lietuvos kalėjimų tarnybos nuostatuose, patvirtintuose teisingumo ministro 2025 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. 1R-172, Lietuvos higienos normoje HN 17:2016 „Maisto papildai“, patvirtintoje sveikatos apsaugos ministro 2010 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. V-432 (toliau – Higienos norma), Maisto

papildų, leidžiamų įsigyti laisvės atėmimo vietų įstaigų parduotuvėse, sąraše, patvirtintame Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2022 m. rugpjūčio 8 d. įsakymu Nr. V-285 (toliau – Maisto papildų sąrašas), metodiniame dokumente „Suaugusiųjų cukrinio diabeto prevencija, diagnostika ir gydymas“, parengtame 2022 m. liepos 20 d. 2 priedo 2.9 papunktyje nurodytų specialistų (toliau – Metodinis dokumentas), ir teismų praktika, suformuota Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, pateikiami 2 ir 3 prieduose.

4. Tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teisės aktuose nustatyta, kad laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomiems asmenims turi būti teikiamos tokios pat asmens sveikatos priežiūros paslaugos kaip ir laisvėje esantiems asmenims. Europos kalėjų taisyklės ir kiti teisės aktai įpareigoja įkalinimo įstaigas rūpintis visų kalinių sveikata (2 priedo 1 punktas, 2.1, 2.2 ir 2.6 papunkčiai).

Literatūroje, skirtoje cukriniu diabetu sergantiems pacientams, nurodoma, kad pasireiškus hipoglikemijos simptomams asmuo gali sau padėti nedelsiant suvartodamas specialių maisto papildų (pvz., gliukozės tablečių) ir (arba) greitai įsisavinamų angliavandenių turinčių maisto produktų. Pavyzdžiui, Metodiniame dokumente išvardyti produktai, kurie gali padėti cukriniu diabetu sergančiam asmeniui pasireiškus hipoglikemijos simptomams. Tai – gliukozės tabletės, cukrus, medus, vaisių sultys, saldūs gazuoti gėrimai, čiulpiamieji saldainiai arba kiti saldūs produktai (2 priedo 2.9 papunktis).

Taigi, kad cukriniu diabetu sergantis nuteistasis (suimtas) pasireiškus hipoglikemijos simptomams galėtų nedelsdamas sau padėti, jis ir būdamas laisvės atėmimo vietų įstaigoje turi turėti arba nedelsiant gauti specialių maisto papildų (pvz., gliukozės tablečių) ir (arba) saldžių maisto produktų.

5. Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta (2 priedo 2.5 papunktis), kad lengvajai grupei priskirtiems nuteistiesiems (išskyrus nuteistuosius, atliekančius Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą – izoliavimą) laisvės atėmimo vietų įstaigoje leidžiama įsigyti ir turėti šiose taisyklėse nurodytus kiekius išvardytų maisto produktų, įskaitant chalvą, šokoladą, šokoladinius saldainius, riešutus, natūralų medų, uogienę, javainius, sausainius, riestainius, vaflius, meduolius. Taip pat leidžiama įsigyti ir turėti vaistinių preparatų, kuriais Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos viršininko nustatyta tvarka leidžiama prekiauti vaistinių preparatų mažmeninės prekybos įmonėms, receptinių vaistinių preparatų, kurie nuteistajam paskirti ir jo įsigyti iki atvykimo į laisvės atėmimo vietų įstaigą, kai turi būti tęsiamas gydymo kursas, vitaminų, Maisto papildų sąraše nurodytų maisto papildų, gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių (nuteistiesiems, gavusiems rašytinį laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgalioto pareigūno leidimą įsigyti ir turėti medicinos priemonių).

Paprastajai grupei priskirtiems nuteistiesiems (išskyrus nuteistuosius, atliekančius Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą – izoliavimą, ir nuteistuosius, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkeltus iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžintus į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą) ir suimtiesiems (išskyrus suimtuosius, atliekančius Suėmimo vykdymo įstatymo 29 straipsnio 3 punkte nurodytą drausminę nuobaudą – izoliavimą) leidžiama įsigyti ir laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti vaistinių preparatų, vitaminų, maisto papildų ir medicinos priemonių tokiais pačiomis sąlygomis kaip lengvajai grupei priskirtiems nuteistiesiems, taip pat tam tikrų maisto produktų, įskaitant chalvą, šokoladą, šokoladinius saldainius, riešutus, javainius, sausainius, riestainius, vaflius, meduolius.

Suimtiesiems ir nuteistiesiems, kurių gydymo laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijos padalinyje, vykdančiame sveikatinimo veiklą, trukmė neviršija 60 dienų, leidžiama įsigyti ir turėti vaistinių preparatų, vitaminų, maisto papildų, medicinos priemonių tokiais pačiomis sąlygomis, kaip lengvajai ir paprastajai grupėms priskirtiems

nuteistiesiems. Gydytojui rekomendavus taip pat leidžiama įsigyti ir turėti tam tikrų maisto produktų, įskaitant chalvą, šokoladą, šokoladinius saldinius, riešutus.

Suimtiesiems ir nuteistiesiems, laikinai išvykstantiems į kitas įstaigas, galimybė įsigyti ir turėti maisto produktų nenumatyta, tačiau leidžiama įsigyti ir turėti vaistinių preparatų, vitaminų, maisto papildų ir medicinos priemonių pirmiau minėtomis sąlygomis.

Drausmės grupei priskirtiems nuteistiesiems ir nuteistiesiems, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkeltiems iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžintiems į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą (išskyrus nuteistuosius, atliekančius Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą – izoliavimą), leidžiama įsigyti ir laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti vaistinių preparatų, vitaminų, maisto papildų ir medicinos priemonių tokiais pačiomis sąlygomis, kaip lengvajai ir paprastajai grupėms priskirtiems nuteistiesiems, tačiau neleidžiama turėti jokių maisto produktų, išskyrus šviežius vaisius ir daržoves.

Suimtiesiems, atliekantiems Suėmimo vykdymo įstatymo 29 straipsnio 3 punkte nurodytą drausminę nuobaudą (suimtojo izoliavimas iki dešimt parų, o nepilnamečio suimtojo – iki penkių parų), nuteistiesiems, atliekantiems Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą (izoliavimas iki trisdešimt parų, o nepilnamečių nuteistųjų – iki penkių parų), ir nuteistiesiems, atliekantiems arešto bausmę, neleidžiama įsigyti ir turėti jokių maisto produktų, vaistinių preparatų, vitaminų, maisto papildų ir medicinos priemonių.

6. Kaip minėta, asmens sveikatos priežiūros specialistai rekomenduoja pasireiškus hipoglikemijos simptomams nedelsiant suvartoti maisto papildą, padedančio greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, arba saldžių maisto produktų.

Įvertinus esamą reglamentavimą nustatyta, kad lengvajai ir paprastajai grupėms priskirti nuteistieji ir suimtieji (išskyrus nuteistuosius ir suimtuosius, atliekančius drausminę nuobaudą – izoliavimą, ir nuteistuosius, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkeltus iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžintus į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą) turi teisę įsigyti ir laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti ribotą kiekį saldžių maisto produktų (pvz., chalvos, šokolado, šokoladinių saldinių, sausainių, meduolių). Suimtiesiems ir nuteistiesiems, kurių gydymo laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijos padalinyje, vykdančiame sveikatinimo veiklą, trukmė neviršija 60 dienų, gydytojui rekomendavus, taip pat leidžiama įsigyti ir turėti chalvos, šokolado, šokoladinių saldinių, riešutų.

Tačiau drausmės grupei priskirtiems nuteistiesiems, suimtiesiems ir nuteistiesiems, atliekantiems drausminę nuobaudą – izoliavimą, nuteistiesiems, kurie, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkelti iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžinti į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą, nuteistiesiems, atliekantiems arešto bausmę, taip pat suimtiesiems ir nuteistiesiems, laikinai išvykstantiems į kitas įstaigas, galimybė įsigyti ir turėti saldžių maisto produktų nenumatyta. Šie suimtieji ir nuteistieji pasireiškus hipoglikemijos simptomams galėtų operatyviai sau padėti, jei turėtų arba galėtų nedelsiant gauti specialaus maisto papildą, padedančio greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, pavyzdžiui, gliukozės tablečių.

7. Vadovaujantis esamu reglamentavimu, visiems nuteistiesiems ir suimtiesiems, išskyrus suimtuosius ir nuteistuosius, atliekančius drausminę nuobaudą – izoliavimą, ir nuteistuosius, atliekančius arešto bausmę, leidžiama įsigyti ir turėti vaistinių preparatų, vitaminų, Maisto papildų sąrašė nurodytų maisto papildų ir gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių (nuteistiesiems, gavusiems rašytinį laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgalioto pareigūno leidimą įsigyti ir turėti medicinos priemonių).

Pagal Higienos normoje pateiktą apibrėžimą (2 priedo 2.7 papunktis), gliukozės tabletės ar kitas analogišką paskirtį turintis produktas paprastai priskiriamas maisto

papildams. Tačiau Maisto papildų sąrašė nėra nei gliukozės tablečių, nei kitų maisto papildų (specializuoto maisto), padedančių greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje.

LKT raštuose nurodyta (1 priedo 1 punktas, 2.2 ir 2.3 papunkčiai), kad, atsižvelgiant į tai, kad gliukozės tablečių ar kitų maisto papildų, padedančių greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, Maisto papildų sąrašė nėra, drausmės grupei priskirti nuteistieji ir nuteistieji, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkelti iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžinti į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą, gavę gydytojo rekomendaciją įsigyti tokių papildų, gali pasinaudoti Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių 42.5.16 papunkčio nuostata, kurioje numatyta teisė įsigyti ir turėti gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių, gavus rašytinį laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgalioto pareigūno leidimą. Taigi šie nuteistieji kalėjimo viršininkui turėtų pateikti prašymą leisti įsigyti ir turėti gydytojo rekomenduotų maisto papildų (pvz., gliukozės tablečių) ir atitinkamą gydytojo pažymą (receptą). Jei tokių papildų nebūtų galimybės gauti Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriuje, pateikus prašymą ir gydytojo pažymą (receptą), kalėjimo pareigūnai padėtų nuteistajam jų įsigyti iš vaistinės.

8. Kaip jau minėta, esamu reglamentavimu (Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių 47 punktu) suimtiesiems ir nuteistiesiems, atliekantiems drausminę nuobaudą – izoliavimą, ir nuteistiesiems, atliekantiems arešto bausmę, nenumatyta galimybė įsigyti ir turėti nei saldžių maisto produktų, nei Maisto papildų sąrašė nurodytų papildų, nei gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių.

Tyrimo metu Seimo kontrolierei pateiktame rašte LKT paaiškino, kad cukriniu diabetu sergantys drausminę nuobaudą – izoliavimą – atliekantys suimtieji ir nuteistieji bei cukriniu diabetu sergantys nuteistieji, atliekantys arešto bausmę, gali pateikti kalėjimo administracijai prašymą leisti turėti gliukozės kiekį kraujyje greitai pakeliančių maisto papildų. Atsižvelgus į prašyme nurodytą informaciją, Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus pateiktą rekomendaciją bei tarpininkavimą, toks prašymas būtų svarstomas individualiai, įvertinant visą situaciją bei būtinumą. Esant motyvuotam pagrindui, galėtų būti padaromos išimties, suteikiant kalėjimo viršininko leidimą turėti šių maisto papildų (1 priedo 2.4 papunktis).

Be to, atsižvelgiant į tai, kad teisės aktai nenumato arešto bausmę atliekantiems nuteistiesiems teisės įsigyti kokių nors daiktų, jei cukriniu diabetu sergančiam nuteistajam, atliekančiam arešto bausmę, būtų suteiktas leidimas turėti tam tikrų maisto papildų, jų įsigyti iš vaistinės galėtų padėti kalėjimo pareigūnai. Šiuo tikslu nuteistasis turėtų pateikti kalėjimo viršininkui prašymą ir pažymą (receptą) (1 priedo 2.5 papunktis).

9. Seimo kontrolierės atliekamo tyrimo metu LKT taip pat informavo, kad galiojantys teisės aktai nenumato, jog suimtieji ar laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji maisto papildų galėtų gauti paštu arba perduodamu siuntiniu. Taip pat nenumatyta, kad cukriniu diabetu sergantys nemokūs suimtieji ar nuteistieji būtų nemokamai aprūpinami maisto papildais, padedančiais greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje. Jei tokiais atvejais suimtas ar nuteistasis kreiptųsi į atsakingus kalėjimo pareigūnus, būtų sprendžiama individualiai, nuteistajam (suimtajam) suteikiant reikiamą pagalbą, įskaitant ir aprūpinimą maisto papildais ar produktais, jei jie yra būtini (1 priedo 2.6 ir 2.7 papunkčiai).

10. Apibendrinant tai, kas nurodyta pirmiau, konstatuojama, kad cukriniu diabetu sergantys suimtieji ir nuteistieji, neturintys teisės įsigyti ir turėti saldžių maisto produktų, t. y. drausmės grupei priskirti nuteistieji, suimtieji ir nuteistieji, atliekantys drausminę nuobaudą – izoliavimą, nuteistieji, kurie, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkelti iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžinti į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą, nuteistieji, atliekantys arešto bausmę, taip pat suimtieji ir nuteistieji, laikinai išvykstantys į kitas įstaigas, kad galėtų pasireiškus hipoglikemijos simptomams operatyviai sau padėti suvartodami specialaus maisto papildą (pvz., gliukozės

tablečių), turėtų pateikti kalėjimo viršininkui prašymą leisti įsigyti ir turėti tokio papildo bei pridėti atitinkamą gydytojo rekomendaciją (receptą). Gavę teigiamą kalėjimo viršininko sprendimą arešto bausmę atliekantys nuteistieji papildomai turėtų kreiptis į kalėjimo viršininką, kad kalėjimo pareigūnai padėtų maisto papildo įsigyti iš vaistinės.

11. Seimo kontrolierės atliekamo tyrimo metu LKT Seimo kontrolierę informavo, kad cukriniu diabetu sergantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems, jeigu jie praneša apie pasireiškusius hipoglikemijos simptomus, pagalbą kalėjime nedelsiant suteikia Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriuje dirbantys specialistai, o jų nedarbo metu kviečiama greitoji medicinos pagalba. Nuteistajam (suimtajam) kilus klausimų, pavyzdžiui, dėl maisto papildų, kuriais būtų galima greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, įsigijimo, jis gali kreiptis į atsakingus kalėjimo darbuotojus, kurie suteiks reikiamą informaciją (1 priedo 2.1, 2.3 ir 2.7 papunkčiai). Kaip minėta, LKT nurodė, kokiais būdais būtų sprendžiamas klausimas, jei nuteistasis (suimtas) kreiptųsi į kalėjimo administraciją dėl galimybės įsigyti maisto papildo, padedančio greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje.

Tačiau nuteistosios atvejais, paskatinęs Seimo kontrolierę atlikti tyrimą, siekiant įvertinti, ar pareigūnai gali tinkamai ir veiksmingai padėti cukriniu diabetu sergantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems, atliekantiems bausmę laisvės atėmimo vietų įstaigoje, kuriems dėl gliukozės kiekio kraujyje svyravimų tam tikrais atvejais būtina nedelsiant jį pakelti, patiems veiksmingai kontroliuoti sveikatos būklę, taip pat tyrimo metu Seimo kontrolierės atlikta esamo reglamentavimo analizė ir LKT paaiškinimai parodė, kad būdai, kuriais pareigūnai gali padėti suimtiesiems ir nuteistiesiems spręsti šią problemą, kelia abejonių dėl jų efektyvumo ir operatyvumo. Efektyvumo principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas ir įgyvendindamas sprendimus, jam skirtus išteklius naudoja kuo mažesnėmis sąnaudomis ir siekia geriausio rezultato (2 priedo 2.3 papunktis).

Seimo kontrolierės nuomone, tai, kad suimtieji ir nuteistieji, turėdami gydytojo rekomendaciją turėti maisto papildą, padedantį greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje (pvz., gliukozės tablečių), ir norėdami tokį papildą įsigyti, turi kreiptis į kalėjimo viršininką ir išimties tvarka gauti leidimą, yra perteklinė procedūra, nes suimtieji ir nuteistieji turi turėti galimybę naudotis medicinos paslaugomis, kurios teikiamos šalyje, ir negali būti diskriminacijos teisinės padėties pagrindu, taigi pareigūnai privalo sudaryti sąlygas jiems laikytis gydytojų rekomendacijų.

Pažymėtina, kad analizuojant klausimą – ar cukriniu diabetu sergantis nuteistasis (suimtas) gali pasireiškus hipoglikemijos simptomams nedelsdamas sau padėti pakeldamas gliukozės kiekį kraujyje, labai svarbus aspektas yra operatyvumas, t. y. laikas, per kurį problema išsprendžiama, kai nuteistajam (suimtajam) taikomos sąlygos pasikeičia (pavyzdžiui, suimtajam ar nuteistajam paskyrus drausminę nuobaudą – izoliavimą arba nuteistąjį priskyrus drausmės grupei) ir jis anksčiau turėtos galimybės turėti saldžių maisto produktų ir prireikus jų pagalbą pakelti cukraus kiekį kraujyje netenka. Akivaizdu, kad LKT nurodytu būdu (nuteistajam (suimtajam) pateikiant prašymą, kalėjimo viršininkui priimant sprendimą ir tik tada nuteistajam (suimtajam) įgyjant teisę įsigyti gydytojo rekomenduotą maisto papildą), greitai išspręsti klausimą, kai cukriniu diabetu sergantis nuteistasis (suimtas) dėl jam taikomo režimo netenka galimybės turėti priemonę, kuria būtų galima greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, būtų sunku. Be to, tokių prašymų nagrinėjimas ir poreikis sprendimus priimti skubiai yra ir administracinė našta įkalinimo įstaigai.

12. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad teisės aktuose nesant numatytos galimybės nuteistajam (suimtajam) įsigyti gydytojo rekomenduotą maisto papildą be specialaus kalėjimo viršininko leidimo ir kiekvienu atveju pareigūnams sprendžiant tokius klausimus išimties tvarka, išlieka tikimybė, kad dėl nepakankamo aiškumo pareigūnai, esant analogiškomis aplinkybėmis, priims skirtingus sprendimus, nors nuteistojo (suimtojo) teisė turėti galimybę nedelsiant pasirūpinti savo sveikata taip pat, kaip ir esant laisvėje, yra nekvestionuojama.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad vienas esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis aiškumas, tikrumas ir teisinis saugumas. Teisinio aiškumo ir teisinio tikrumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniui reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus. Neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise (3 priedo 1 punktas).

Nagrinėjamu atveju tai reiškia, kad turi būti nustatytas aiškus maisto papildų, padedančių greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, įsigijimo tvarką reglamentuojantis teisinis reguliavimas, kad suimtieji ir nuteistieji žinotų apie teisę jų įsigyti ir turėti, o pareigūnams kaskart prireikus spręsti nuteistajam (suimtajam) teisės įsigyti ir turėti maisto papildą, padedantį veiksmingai kontroliuoti jo sveikatos būklę, klausimą nereikėtų ieškoti būdo (teisinio pagrindo), kaip nuteistajam (suimtajam) išimties tvarka padėti, ir būtų išvengta rizikos nustatytą reglamentavimą aiškinti nevienodai.

13. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Seimo kontrolierės tyrimas (atliktas savo iniciatyva) dėl laisvės atėmimo vietų įstaigų pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant galimybės cukriniu diabetu sergantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems operatyviai gauti priemonę, padedančią veiksmingai kontroliuoti savo sveikatos būklę pasireiškus hipoglikemijos simptomams, yra pagrįstas.

14. Dėl minėtų priežasčių, siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo aiškumą ir tikrumą bei užkirsti kelią ateityje riboti cukriniu diabetu sergančių suimtųjų ir nuteistųjų teisę į sveikatos priežiūros prieinamumą, tikslinga koreguoti esamą teisinį reglamentavimą.

Seimo kontrolierės nuomone, siekiant minėtų tikslų ir siekiant mažinti kalėjimo pareigūnų administracinę naštą, taip pat efektyviau ir operatyviau spręsti problemą, su kuria gali susidurti cukriniu diabetu sergantis suimtas arba nuteistas, tikslinga papildyti Maisto papildų sąrašą maisto papildu, padedančiu greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje (pvz., gliukozės tabletėmis). Kadangi sveikatos priežiūros specialistų neprižiūrimas maisto papildų vartojimas gali lemti ne tik asmens sveikatos būklės pagerėjimą, bet ir pablogėjimą, jei asmuo objektyviai neįvertina poreikio juos vartoti, taip pat siekiant išvengti piktnaudžiavimo šia teise tais atvejais, kai toks papildas nėra būtinas, siūlytina nustatyti teisę tokį papildą įsigyti su išlyga – gavus gydytojo rekomendaciją.

Į Maisto papildų sąrašą įtraukus minėtą papildą, visi cukriniu diabetu sergantys ir turintys atitinkamą gydytojo rekomendaciją suimtieji ir nuteistieji, išskyrus suimtuosius ir nuteistuosius, atliekančius drausminę nuobaudą – izoliavimą, ir nuteistuosius, atliekančius arešto bausmę, be specialaus kreipimosi į kalėjimo viršininką ir nelaukdami sprendimo turėtų teisę laisvės atėmimo vietų įstaigos teritorijoje veikiančioje parduotuvėje jo įsigyti ir turėti.

Tačiau, kaip minėta, pagal dabartinį teisinį reguliavimą (Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių 47 punktą), į leidžiamų suimtiesiems ir nuteistiesiems, atliekančioms drausminę nuobaudą – izoliavimą, ir nuteistiesiems, atliekančioms arešto bausmę, įsigyti ir turėti daiktų sąrašą nėra įtraukti laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus patvirtintame sąraše esantys maisto papildai. Taip pat nenumatyta galimybė šiems suimtiesiems ir nuteistiesiems įsigyti ir turėti vaistinių preparatų, vitaminų ir gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių.

Seimo kontrolierė pažymi, kad valstybė prisiima atsakomybę už įkalintus asmenis ir toks ribojimas nesuderinamas su valstybės pareiga rūpintis visų kalinių sveikata ir užtikrinti galimybę naudotis medicinos paslaugomis nepaisant teisinės padėties. Sveikatos priežiūros prieinamumo ribojimas tik todėl, kad asmuo atlieka nuobaudą arba jam paskirta arešto bausmė, neatitinka ir humanizmo principo, draudžiančio apriboti įkalintų asmenų teises ir laisves, jei tai nėra pagrįsta ir būtina (2 priedo 1 punktas ir 2.1 papunktis).

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, ir į tai, kad formuoti valstybės politiką bausmių vykdymo sistemos srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti šios politikos įgyvendinimą pavesta Teisingumo ministerijai (2 priedo 2.4 papunktis), įskaitant tai, kad teisingumo

ministrui pavesta nustatyti laisvės atėmimo vietų įstaigoje suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiamų turėti asmeninių daiktų sąrašus (2 priedo 2.1 ir 2.2 papunkčiai), Seimo kontrolierė rekomenduoja teisingumo ministrei užtikrinti (jei reikia, ir keičiant teisinį reguliavimą), kad visi cukriniu diabetu sergantys suimtieji ir nuteistieji turėtų vienodas galimybes prireikus nedelsiant pasirūpinti savo sveikata.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

15. Vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Seimo kontrolierė nusprendžia savo iniciatyva pradėtą tyrimą dėl pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant galimybės cukriniu diabetu sergantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems operatyviai gauti priemonę, padedančią veiksmingai kontroliuoti savo sveikatos būklę pasireiškus hipoglikemijos simptomams, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERĖS REKOMENDACIJOS

16. Vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8 punktu, Seimo kontrolierė:

16.1. Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriui rekomenduoja papildyti nustatytą teisinį reguliavimą taip, kad visiems suimtiesiems ir nuteistiesiems, turintiems teisę įsigyti ir turėti maisto papildų, leidžiamų įsigyti laisvės atėmimo vietų įstaigų parduotuvėse, be specialaus prašymo, bet pateikus gydytojo rekomendaciją, būtų leidžiama įsigyti ir turėti maisto papildą, padedantį greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje;

16.2. teisingumo ministrei rekomenduoja užtikrinti (jei reikia, ir keičiant teisinį reguliavimą), kad visi cukriniu diabetu sergantys suimtieji ir nuteistieji turėtų vienodas galimybes prireikus nedelsiant pasirūpinti savo sveikata.

Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašoma informuoti **Seimo kontrolierę** (rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus ir juos pagrindžiančius dokumentus Seimo kontrolierei pateikti el. p. ombuds@lrski.lt arba per E. pristatymo informacinę sistemą).

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė

TYRIMO METU GAUTA INFORMACIJA

1. LKT 2025 m. vasario 24 d. rašte Nr. 2S-1299, kuriame atsakoma nuteistajai į skundą dėl LKT Panevėžio kalėjimo pareigūnų atsisakymo leisti nuteistajai, atliekant bausmę pusiau atviro tipo drausmės grupėje, įsigyti saldžių maisto produktų, nors nuteistoji turėjo medicininę pažymą, kurioje nurodyta, kad ji serga cukriniu diabetu, todėl turi teisę įsigyti ir laikyti saldžius maisto produktus, nurodyta:

„SVS [LKT Panevėžio kalėjimo Saugumo valdymo skyrius] tarnybiniame pranešime akcentuota, jog „<...> vykdamas gydytojo rekomendacijas nuteistiesiems sergantiems cukriniu diabetu, leisti įsigyti ir laikyti saldžius maisto produktus, nebūtina pažeisti LAV/VTT [Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklės] nuostatas. Drausmės grupės nuteistiesiems LAV/VTT 42.5.16 p. nustato teisę įsigyti bei turėti maisto papildų, tame tarpe ir maisto papildų, turinčių gliukozės ar kitų medžiagų, pakeliančių cukraus kiekį kraujyje, todėl nuteistoji [...] Panevėžio kalėjime turi teisę nepažeidžiant LAV/VTT nuostatų įsigyti ir turėti produktų, kurie pakelia cukraus kiekį kraujyje. Be to nuteistajai [...] yra paskirta CD dieta (subalansuotas maitinimas) nuteistiesiems, sergantiems diabetu.“

LKT, įvertinusi SVS tarnybiniame pranešime pateiktą alternatyvą saldiems maisto produktams, t. y. maisto papildus, kreipėsi į PASPS sveikatos priežiūros administratore įvertinti, ar maisto papildai yra tinkama alternatyva kontroliuoti cukraus kiekį kraujyje. Gautas atsakymas: „<...> pasitarta su gydytoju, kuris patvirtino, kad maisto papildas „Gliukozės tabletės“ yra tinkama alternatyva gliukozės kiekiui pakelti.“

Informuojame, kad pagal Taisyklių 42.5.16 papunkčio nuostatą nuteistiesiems galima įsigyti ir turėti maisto papildų, kurie nurodyti Maisto papildų, leidžiamų įsigyti bausmės atlikimo vietų parduotuvėse, sąrašė, patvirtintame Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023-02-28 įsakymu Nr. V-128 „Dėl maisto papildų, leidžiamų įsigyti bausmės atlikimo vietų parduotuvėse, sąrašo patvirtinimo“ (toliau – Sąrašas). Sąrašė matyti, kad maisto papildas „Gliukozės tabletės“ ar panašių jame nėra. Vadinas, vadovaujantis to pačio papunkčio nuostata šį maisto papildą galėtumėte įsigyti kaip gydytojo rekomenduotą medicinos priemonę, gavus rašytinį laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgalioto pareigūno leidimą įsigyti ir turėti medicinos priemonių. Aptarus Jūsų individualią situaciją su PASPS ir SVS, Jums siūloma pateikti prašymą Panevėžio kalėjimo viršininkei padėti įsigyti papildą, pvz. „Gliukozės tabletės“ su PASPS tarpininkavimu.“

2. Seimo kontrolierė gavo LKT 2025 m. balandžio 25 d. raštą Nr. 1S-3130. Rašte pateikta ši informacija:

2.1. „Informuojame, kad cukriniu diabetu sergantiems nuteistiesiems (suihtiesiems), jeigu jie praneša apie pasireiškusius hipoglikemijos simptomus, pagalba Lietuvos kalėjimų tarnybos Panevėžio kalėjime (toliau – Panevėžio kalėjimas) nedelsiant suteikiama Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriuje dirbančių specialistų, o jų nedarbo metu – kviečiama greitoji medicininė pagalba. Konkretaus laiko, per kurį suteikiama pagalba (rašte nurodomas paklausimas „Kokią pagalbą ir kaip greitai pareigūnai gali suteikti <...>“), nurodyti nėra galimybės, tačiau kiekvienu atveju reikiamą pagalbą siekiama suteikti nedelsiant, per kuo trumpesnę laiką nuo pranešimo apie pasireiškusius simptomus.“

2.2. „Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-444, (toliau – Taisyklės) 44 punkte numatyta, jog drausmės grupei priskirtiems nuteistiesiems ir nuteistiesiems, vadovaujantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 37 straipsnio 3 dalimi, perkeltiems iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžintiems į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą leidžiama įsigyti ir laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti, be kitų, Taisyklių 42.5.16 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų. Taisyklių 42.5.16 papunktyje nurodyta, jog leidžiama turėti ir įsigyti

„vaistinių preparatų, kuriais Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos viršininko nustatyta tvarka leidžiama prekiauti vaistinių preparatų mažmeninės prekybos įmonėms, vitaminų (gamintojų pakuotėmis, ne daugiau kaip 60 tablečių arba kapsulių), laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus patvirtintame sąraše nurodytų maisto papildų (gamintojų pakuotėmis, laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus nustatytais kiekiais), gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių (nuteistiesiems, gavusiems rašytinį laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgalioto pareigūno leidimą įsigyti ir turėti medicinos priemonių)“. Atsižvelgiant į tai, gavus gydytojo rekomendaciją apie poreikį įsigyti maisto papildus, nenumatytus šio rašto 2.2 papunktyje nurodytame sąraše, tačiau reikalingus siekiant greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, minėti maisto papildai leidžiami įsigyti ir turėti, gavus įgalioto pareigūno (šiuo atveju – kalėjimo viršininko) leidimą.“

2.3. „Panevėžio kalėjimo darbuotojai drausmės grupei priskirtiems nuteistiesiems, sergantiems cukriniu diabetu, maisto papildų, kuriais galima būtų greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, padeda įsigyti iš vaistinės, nuteistajam pateikus prašymą ir pažymą (receptą) apie ligą kalėjimo viršininkui, jei tokių papildų nėra galimybės gauti Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriuje. Apie tokią galimybę įsigyti ir turėti tokių maisto papildų nuteistieji informuojami, kai jie kreipiasi dėl savo ligos ir prašo leisti įsigyti ir turėti maisto produktų, greitai pakeliančių gliukozės kiekį kraujyje.“

2.4. „Informuojame, kad cukriniu diabetu sergantiems suimtiesiems, atliekantiems Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 29 straipsnio 3 punkte nurodytą drausminę nuobaudą, ir nuteistiesiems, atliekantiems BVK 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą, įsigyti ir turėti, o cukriniu diabetu sergantiems nuteistiesiems, atliekantiems arešto bausmę, – turėti maisto papildų, kuriais galima būtų greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, galimybės Taisyklių 47 punktas nenumato (nėra leidžiamų įsigyti, turėti daiktų sąrašuose). Pažymime, jog gavus minėto nuteistojo (suimtojo) prašymą turėti maisto papildų, kuriais galima būtų greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, ir atsižvelgus į jame išdėstytą informaciją, Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus pateiktą rekomendaciją bei tarpininkavimą, toks prašymas būtų svarstomas individualiai, įvertinant visą situaciją bei būtinumą. Esant motyvuotam pagrindui galėtų būti sudaromos išimties, suteikiant kalėjimo viršininko leidimą turėti minėtus maisto papildus. Nuteistieji (suimtieji) apie šias sąlygas, vertintiną informaciją bei galimas išimtis sužinotų išreiškę poreikį ir pateikę informaciją apie ligą. Pabrėžiame, jog visais atvejais yra vadovaujamosi ir atsižvelgiama į Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus specialistų pateiktą informaciją.“

2.5. „Jei cukriniu diabetu sergantiems nuteistiesiems, atliekantiems arešto bausmę, būtų suteiktas leidimas turėti maisto papildų, kuriais galima greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, Panevėžio kalėjimo darbuotojai maisto papildų padėtų įsigyti iš vaistinės, pateikus prašymą ir pažymą (receptą) apie ligą kalėjimo viršininkui.“

2.6. „Informuojame, jog Taisyklių 50 punkte numatyta, kad paštu ar perduodamu siuntiniu nuteistieji (suimtieji) gali gauti „*Drabužių, avalynės, patalynės (išskyrus antklodę, čiužinį ir pagalvę), akinius, akinių dėklą, kontaktinių lęšių, jiems skirtų dėtuvių ir kontaktinių lęšių priežiūros priemonių, informacijos laikmenų, laikrodžių, knygų, reikmenų, skirtų užsiimti individualia veikla, elektros prietaisų ir medicinos priemonių* <...>“. Šis punktas nenumato, jog maisto papildų nuteistieji (suimtieji) galėtų gauti paštu ar perduodamu siuntiniu, tačiau pabrėžiame, jog kiekvienu atveju situacija vertinama individualiai, atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis (suimtas) turi kalėjimo viršininko leidimą įsigyti ir turėti medicinos priemonių ar, šiuo atveju, konkrečių maisto papildų.“

2.7. „Nurodome, jog šiuo metu teisės aktai nenumato cukriniu diabetu sergančių nemokių nuteistųjų (suimtųjų) aprūpinimo maisto papildais, kuriais būtų galima greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje. Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus ar kalėjimo darbuotojai nėra atsakingi už gliukozės produktų įsigijimą ar išdavimą. Nurodome, jog kiekvienu atveju nuteistieji (suimtieji), turintys klausimų dėl maisto papildų, kuriais būtų galima greitai pakelti gliukozės kiekį kraujyje, gali kreiptis į atsakingus kalėjimo darbuotojus,

kurie suteiks reikiamą informaciją. Pabrėžiame, jog Panevėžio kalėjime nėra fiksuota tokių atvejų, kai nuteistiesiems (suimtiesiems), sergantiems cukriniu diabetu, nebūtų suteikta reikiama medicininė pagalba ar galimybė įsigyti medicinos priemonių. Kiekvienas atvejis yra ir būtų sprendžiamas individualiai, nuteistajam (suimtajam) suteikiant reikiamą pagalbą, įskaitant ir aprūpinimą maisto papildais ar produktais, jei jie yra būtini.“

TYRIMUI REIKŠMINGOS TEISĖS AKTŲ NUOSTATOS

1. *Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. rekomendacijos Nr. R (2006) 2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“:*

39 punktas: „Kalėjimų valdžia turi rūpintis visų kalinių sveikata.“

40.3 papunktis: „Visi kaliniai turi turėti galimybę naudotis medicinos paslaugomis, kurios teikiamos šalyje, ir negali būti diskriminacijos teisinės padėties pagrindu.“

2. Nacionalinės teisės aktai:

2.1. *Bausmių vykdymo kodekso:*

4 straipsnio „*Bausmių vykdymo principai*“ 1 dalis: „Bausmių vykdymas grindžiamas šiais principais: [...]; 5) humanizmo. Šio principo esmė ta, kad vykdant bausmes taikomos priemonės neturi apriboti nuteistojo teisių ir laisvių, jei tai nėra pagrįsta ir būtina; be to, bausmės vykdymu nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumo, [...]; [...].“

37 straipsnio „*Nuteistiesiems taikomų bausmės atlikimo sąlygų keitimas*“ 3 dalis: „Pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupėje bausmę atliekantys nuteistieji (išskyrus ribotai pakaltinamus asmenis, nėsčias moteris ir vaikų iki trejų metų turinčias motinas), kurie kelia pavojų aplinkiniams arba kuriems bausmę atliekant drausmės grupėje per vienus metus tris kartus buvo skirtos drausminės ir (ar) administracinės nuobaudos, perkeliama arba gražinami į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą toliau atlikti bausmės paprastojoje grupėje.“

38 straipsnio „*Laisvės atėmimo bausmės atliekančių nuteistųjų teisė bausmės atlikimo vietoje turėti asmeninių daiktų, šių daiktų įgijimo būdai ir naudojimosi tais daiktais reikalavimai*“ 1 dalis: „Nuteistieji, atsižvelgiant į bausmės atlikimo vietos tipą ir grupę, kurioje yra laikomi, turi teisę bausmės atlikimo vietoje turėti asmeninių daiktų, kurių jie gali įsigyti arba gauti perduodamų. Bausmės atlikimo vietose nuteistiesiems leidžiamų turėti asmeninių daiktų sąrašus, daiktų kiekį ir bendrą masę nustato teisingumo ministras.“

79 straipsnio „*Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų drausminimo priemonės*“ 2 dalis: „Nuteistiesiems, nevykdantiems šio kodekso 50 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytos pareigos arba nesilaikantiems šio kodekso 50 straipsnio 2 dalies 1, 3, 7 ir 8 punktuose nustatytų draudimų, taip pat nuteistiesiems, kuriems iki šio pažeidimo padarymo tris kartus per vienus metus buvo skirtos administracinė ir (ar) drausminė nuobaudos, gali būti skiriama drausminė nuobauda – jų izoliavimas iki trisdešimt parų, o nepilnamečių nuteistųjų – iki penkių parų.“

90 straipsnio „*Arešto ir laisvės atėmimo bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūra*“:

1 dalis: „Asmens sveikatos priežiūros paslaugos arešto ir laisvės atėmimo bausmės uždaro ir pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose atliekantiems nuteistiesiems, taip pat atviro tipo bausmės atlikimo vietose laikomiems nuteistiesiems, atliekantiems šio kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą, teikiamos sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro nustatyta tvarka.“

2 dalis: „Šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems nuteistiesiems pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos jų bausmės atlikimo vietose. Šias paslaugas teikia laisvės atėmimo vietų įstaigos asmens sveikatos priežiūros padaliniai.“

3 dalis: „Kai laisvės atėmimo vietų įstaigos asmens sveikatos priežiūros padaliniai dėl objektyvių priežasčių negali užtikrinti pirminio lygio ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems nuteistiesiems, šių paslaugų teikimą bausmės atlikimo vietos patalpose pagal sudarytas sutartis užtikrina savivaldybės, kurios teritorijoje yra bausmės atlikimo vieta, pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos

priežiūros paslaugas teikianti asmens sveikatos priežiūros įstaiga. Sprendimą dėl konkrečios pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios savivaldybės asmens sveikatos priežiūros įstaigos, kuri užtikrins asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems nuteistiesiems, paskyrimo priima savivaldybės, kurios teritorijoje yra bausmės atlikimo vieta, taryba.“

4 dalis: „Antrinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos, kurios neteikiamos specializuotame laisvės atėmimo vietų įstaigos asmens sveikatos priežiūros padalinyje, ir tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems nuteistiesiems teikiamos arčiausiai esančiose ir atitinkamas paslaugas galinčiose suteikti valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Kai valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigos šioje dalyje nurodytų asmens sveikatos priežiūros paslaugų neteikia, šios paslaugos nuteistiesiems gali būti teikiamos arčiausiai esančioje ir atitinkamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis apmokamas asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančioje privačioje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje.“

5 dalis: „Asmens sveikatos priežiūros paslaugos valstybės, savivaldybių arba privačiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose teikiamos užtikrinant šio straipsnio 1 dalyje nurodytų nuteistųjų apsaugą.“

6 dalis: „Visos atviro tipo bausmės atlikimo vietose bausmes atliekantiems nuteistiesiems, išskyrus šio kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą atliekančius nuteistuosius, reikalingos sveikatos priežiūros paslaugos sveikatos priežiūros paslaugų teikimą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka teikiamos valstybės arba savivaldybių viešosiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Nuteistieji, turintys teisę be palydos išvykti iš bausmės atlikimo vietos, turi teisę jiems reikalingas asmens sveikatos priežiūros paslaugas gauti ir privačiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose.“

7 dalis: „Arešto ir laisvės atėmimo bausmės uždaro ir pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūrą organizuoja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija.“

2.2. Suėmimo vykdymo įstatymo:

15 straipsnio „Suimtųjų teisė laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti asmeninių daiktų, šių daiktų įgijimo būdai ir naudojimosi jais reikalavimai“ 1 dalis: „Suimtieji turi teisę laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti asmeninių daiktų. Šiuos daiktus suimtieji gali įsigyti (išskyrus suimtuosius, laikomus teritorinių policijos įstaigų areštinėse) arba gauti perduodamus. Suimtiesiems leidžiamų turėti asmeninių daiktų sąrašą, daiktų kiekį ir bendrą masę nustato teisingumo ministras.“

24 straipsnio „Suimtųjų asmens sveikatos priežiūra“:

1 dalis: „Asmens sveikatos priežiūros paslaugos suimtiesiems teikiamos sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro nustatyta tvarka.“

2 dalis: „Pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos suimtiesiems teikiamos laisvės atėmimo vietų įstaigoje. Šias paslaugas teikia laisvės atėmimo vietų įstaigos asmens sveikatos priežiūros padaliniai.“

3 dalis: „Privaloma nuodugniai patikrinti naujų į laisvės atėmimo vietų įstaigą atvykusių suimtųjų sveikatos būklę. Atsižvelgiant į nepilnamečio suimtojo sveikatos būklę, taip pat į nepilnamečio suimtojo arba jo gynėjo ar artimojo giminaičio arba globėjo (rūpintojo) prašymą, turi būti atliktas papildomas ar pakartotinis šio nepilnamečio suimtojo sveikatos būklės patikrinimas.“

4 dalis: „Kai laisvės atėmimo vietų įstaigos asmens sveikatos priežiūros padaliniai dėl objektyvių priežasčių negali užtikrinti pirminio lygio ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo suimtiesiems, šių paslaugų teikimą laisvės atėmimo vietų įstaigos patalpose pagal sudarytas sutartis užtikrina savivaldybės, kurios teritorijoje suimtajam vykdomas suėmimas, pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros

paslaugas teikianti asmens sveikatos priežiūros įstaiga. Sprendimą dėl konkrečios pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios asmens sveikatos priežiūros įstaigos, kuri užtikrins asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą suimtiesiems, paskyrimo priima savivaldybės, kurios teritorijoje suimtajam vykdomas suėmimas, taryba.“

5 dalis: „Antrinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos, kurios neteikiamos specializuotame laisvės atėmimo vietų įstaigos sveikatos priežiūros padalinyje, ir tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos suimtiesiems teikiamos arčiausiai esančiose ir reikalingas paslaugas galinčiose suteikti valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Kai valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigos šioje dalyje nurodytų asmens sveikatos priežiūros paslaugų neteikia, šios paslaugos suimtiesiems gali būti teikiamos arčiausiai esančioje ir atitinkamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis apmokamas asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančioje privačioje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje.“

29 straipsnis „Suimtųjų drausminimo priemonės“: „Suimtieji, nevykdantys šio įstatymo 20 straipsnyje nustatytų pareigų ir (ar) nesilaikantys jiems nustatytų draudimų (toliau – pažeidimai), gali būti drausminami jiems skiriant šias drausmines nuobaudas: [...]; 3) suimtojo izoliavimas iki dešimt parų, o nepilnamečio suimtojo – iki penkių parų.“

2.3. *Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“*: „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...]; 3) efektyvumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas ir įgyvendindamas sprendimus, jam skirtus išteklius naudoja kuo mažesnėmis sąnaudomis ir siekia geriausio rezultato; [...].“

2.4. *Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų, patvirtintų Vyriausybės 2024 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. 1016*:

7 punktas: „Teisingumo ministerijos veiklos tikslai: [...]; 7.8. formuoti valstybės politiką bausmių vykdymo sistemos srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti šios politikos įgyvendinimą; [...].“

16 punktas: „Teisingumo ministerija, siekdama 7.8 papunktyje nustatyto veiklos tikslo: 16.1. vertina probacijos, suėmimo ir bausmių vykdymo bei valdymo procesus ir inicijuoja atitinkamas procedūras dėl šių procesų optimizavimo ir jų veiksmingumo didinimo; 16.2. koordinuoja ir kontroliuoja valstybės politikos įgyvendinimą probacijos, suėmimo ir bausmių vykdymo klausimais Teisingumo ministerijai pavaldžiose įstaigose; [...].“

2.5. *Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-444*:

42 punktas: „Lengvajai grupei priskirtiems nuteistiesiems (išskyrus nuteistuosius, atliekančius Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą) laisvės atėmimo vietų įstaigoje leidžiama įsigyti ir turėti: 42.1. maisto produktų: [...]; 42.1.5. chalvos, šokolado, šokoladinių saldinių, riešutų – ne daugiau kaip 500 g pakuotėse; [...]; 42.1.16. natūralaus medaus, uogienės – ne didesnė nei 200 g pakuotėse; 42.1.17. javainių, sausainių, riestainių, vaflių, meduolių – ne didesnė nei 500 g pakuotėse; [...]; 42.5. kitų daiktų ir reikmenų: [...]; 42.5.16. vaistinių preparatų, kuriais Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos viršininko nustatyta tvarka leidžiama prekiauti vaistinių preparatų mažmeninės prekybos įmonėms, receptinių vaistinių preparatų, kurie nuteistajam paskirti ir jo įsigyti iki atvykimo į laisvės atėmimo vietų įstaigą, kai turi būti tęsiamas gydymo kursas (gamintojų pakuotėmis), vitaminų (gamintojų pakuotėmis, ne daugiau kaip 60 tablečių arba kapsulių), laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus patvirtintame sąraše nurodytų maisto papildų (gamintojų pakuotėmis, laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus nustatytais kiekiais), gydytojo rekomenduotų medicinos priemonių (nuteistiesiems, gavusiems

rašytinį laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgalioto pareigūno leidimą įsigyti ir turėti medicinos priemonių); [...].“

43 punktas: „Paprastajai grupei priskirtiems nuteistiesiems (išskyrus nuteistuosius, atliekančius Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą, ir nuteistuosius, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkeltus iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžintus į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą) leidžiama įsigyti ir laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti Taisyklių 42.1.1–42.1.10, 42.1.12, 42.1.17, 42.2, 42.3, 42.4.1, 42.4.3, 42.4.4, 42.4.6, 42.4.7, 42.4.10, 42.4.11 ir 42.5 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų, taip pat – plaukų džiovintuvą.“

44 punktas: „Drausmės grupei priskirtiems nuteistiesiems ir nuteistiesiems, vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 37 straipsnio 3 dalimi, perkeltiems iš pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietų drausmės grupės arba grąžintiems į uždaro tipo bausmės atlikimo vietą (išskyrus nuteistuosius, atliekančius Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą) leidžiama įsigyti ir laisvės atėmimo vietų įstaigoje turėti Taisyklių 42.2, 42.3, 42.4.3, 42.4.11, 42.5.1, 42.5.3, 42.5.6, 42.5.7, 42.5.10, 42.5.13 ir 42.5.16 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų, taip pat šviežių vaisių ir daržovių, vokų, pašto ženklų, religinės simbolikos, kalendorių, laiškų, rašymo popieriaus, sąsiuvinų ir rašymo reikmenų, rankinį laikrodį, kitų daiktų, kurie skirti Taisyklių 42.4.11, 42.5.8 ir 42.5.16 papunkčiuose nurodytiems daiktams eksploatuoti.“

46 punktas: „Suimtiesiems (išskyrus suimtuosius, atliekančius Suėmimo vykdymo įstatymo 29 straipsnio 3 punkte nurodytą drausminę nuobaudą) leidžiama įsigyti ir turėti laisvės atėmimo vietų įstaigoje Taisyklių 42.1.1–42.1.10, 42.1.12, 42.1.17, 42.2.1–42.2.5, 42.3.1–42.3.13, 42.4.1–42.4.7, 42.4.10 ir 42.5 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų.“

47 punktas: „Suimtiesiems, atliekantiems Suėmimo vykdymo įstatymo 29 straipsnio 3 punkte nurodytą drausminę nuobaudą, ir nuteistiesiems, atliekantiems Bausmių vykdymo kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą, leidžiama įsigyti ir turėti, o nuteistiesiems, atliekantiems arešto bausmę – turėti Taisyklių 42.2.1–42.2.5 ir 42.5.6 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų, administracinės, civilinės ir (ar) baudžiamosios bylos medžiagą, teismo nuosprendžių, nutarčių ir nutarimų nuorašus ir (ar) kopijas, teisės aktų ir kreipimusi kopijas, vokus, pašto ženklus, rašymo priemonę ir popierių, rankšluostį, muilą, šampūną, dantų pastą, dantų šepetėlį (įskaitant elektrinius dantų šepetėlius), šukas, nosinę (moterims – moterų higienos reikmenų), tualetinį popierių, sauskelnės, akinius arba kontaktinius lęšius ir jiems skirtas dėtuves bei kontaktinių lęšių priežiūros priemonės, rankinį laikrodį, nutarimo dėl drausminės nuobaudos skyrimo kopiją.“

48 punktas: „Suimtiesiems ir nuteistiesiems, kurių gydymo laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijos padalinyje, vykdančiame sveikatinimo veiklą, trukmė neviršija 60 dienų, taip pat laikinai išvykstantiems į kitas įstaigas suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiama įsigyti ir turėti Taisyklių 42.2 (laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijos padalinyje, vykdančiame sveikatinimo veiklą, leidžiama turėti tik Taisyklių 42.2.2, 42.2.4 ir 42.2.5 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų), 42.3, 42.4.4, 42.5.1, 42.5.2, 42.5.3, 42.5.6, 42.5.8, 42.5.13, 42.5.16 ir 42.5.17 papunkčiuose nurodytų asmeninių daiktų. Gydytojui rekomendavus, suimtiesiems ir nuteistiesiems laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijos padalinyje, vykdančiame sveikatinimo veiklą, leidžiama įsigyti ir turėti Taisyklių 42.1.1–42.1.12 papunkčiuose nurodytų maisto produktų.“

2.6. Lietuvos kalėjimų tarnybos nuostatų, patvirtintų teisingumo ministro 2025 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. 1R-172, 15 punktas: „Tarnyba taip pat atlieka šias funkcijas: [...]; 15.7. įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, nustatytomis sąlygomis organizuoja ir teikia pirminio ir antrinio lygio ambulatorines bei pirminio ir antrinio lygio stacionarines sveikatos priežiūros paslaugas suimtiesiems ir nuteistiesiems, esantiems laisvės atėmimo vietose, taip pat renka, analizuoja ir kitoms įstaigoms teikia statistinius medicinos ir epidemiologinius duomenis; [...].“

2.7. Lietuvos higienos normos HN 17:2016 „Maisto papildai“, patvirtintos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. V-432, 8 punktas: „Šioje higienos normoje vartojamos sąvokos: 8.1. maisto papildas – įprastam racionui papildyti skirtas maisto produktas, kuris yra koncentruotas vienos arba kelių maistinių arba kitų medžiagų, turinčių mitybinį arba fiziologinį poveikį, šaltinis. Maisto papildai tiekiami rinkai dozuotomis formomis – kapsulėmis, pastilėmis, piliulėmis, tabletėmis, kitomis panašiomis formomis bei miltelių maišeliais, skysčių ampulėmis, buteliukais su lašų dozatoriais bei kitomis panašiomis skysčių ir miltelių, skirtų vartoti mažais dozuotais kiekiais, formomis; 8.2. maistinės medžiagos – vitaminai ir mineralinės medžiagos.“

2.8. Maisto papildų, leidžiamų įsigyti laisvės atėmimo vietų įstaigų parduotuvėse, sąrašas, patvirtintas Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2022 m. rugpjūčio 8 d. įsakymu Nr. V-285:

Nr.	Maisto papildų pavadinimas
1.	Vitaminas A
2.	B grupės vitaminai
3.	Vitaminas C
4.	Vitaminas D
5.	Vitaminas E
6.	Magnis ir B grupės vitaminai
7.	Įvairių vitaminų ir mikroelementų kompleksai (Kalcis, kalis, magnis, cinkas)
8.	Žuvų taukai (Omega 3 riebalų rūgštys)
9.	Selenas
10.	Specializuoti maisto papildų kompleksai vyrams
11.	Specializuoti maisto papildų kompleksai moterims
12.	Maisto papildai vyrų lytinei sveikatai stiprinti
13.	Maisto papildai kaulams, raumenims ir sąnariams (gliukozaminas, kolagenas, chondroitinas)
14.	Maisto papildai atmintčiai ir smegenų veiklai gerinti (ginkmedžio lapų ekstrakto ir magnio derinys)
15.	Hematogenas
16.	Geležies preparatai
17.	Tikrojo margainio (silimarino) preparatai (kepenų veiklai gerinti)
18.	Maisto papildai imuninei sistemai
19.	Askorutinas
20.	Maisto papildai širdžiai ir kraujotakai
21.	Maisto papildai akims
22.	Maisto papildai nervų sistemai stiprinti, miegui gerinti (melatoninas, valerijonų šaknys)
23.	Maisto papildai virškinimui gerinti
24.	Laktobakterijos, bifidobakterijos
25.	Kalcio ir vitamino D3 papildai
26.	Specialus vitaminų ir mineralinių medžiagų derinys diabetikams
27.	Nakvių aliejus

2.9. Metodinio dokumento „Suaugusiųjų cukrinio diabeto prevencija, diagnostika ir gydymas“, 2022 m. liepos 20 d. parengto doc. dr. Žydrūnės Visockienės, dr. Neringos Burokienės, Gretos Kazakevičiūtės, Violetos Senavaitienės, prof. dr. Džildos Veličkienės, doc. dr. Linos Radzevičienės, dr. Svetlanos Lenickienės, Mindaugo Kliuko ir Violetos Radžiūnienės, kuriam pritarė Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojų

draugija, Lietuvos endokrinologų draugija, Lietuvos diabeto asociacija, Lietuvos chirurgų asociacija, Lietuvos invazinės chirurgijos draugija, Lietuvos onkologinės chirurgijos draugija, Lietuvos slaugytojų vadovų sąjunga, Lietuvos slaugos specialistų organizacija, Lietuvos pacientų organizacijų atstovų tarnyba, Valstybinė ligonių kasa, XVI skyriaus „Informacija visuomenei ir pacientui“ 16.4 papunktyje nurodyti veiksmai esant hipoglikemijai:

- „● gliukozės tabletės – 5 vnt.
- cukrus – 5 maži gabaliukai arba 3 šaukšteliai;
- medus – 3 šaukšteliai;
- vaisių sultys – pusė stiklinės;
- saldūs gazuoti gėrimai – stiklinė;
- čiulpiamieji saldainiai – 3 vnt.

Jei yra galimybė, patariama pasimatuoti gliukozės kiekį kraujyje. Jei tokios galimybės nėra, nedelsdami suvalgykite 15–20 g paprastųjų angliavandenių.

Jei neturite minėtų produktų, tiks viskas, kas saldu. Maistas, turintis daug riebalų (pvz., šokoladas, sausainiai), įsisavinamas lėčiau ir gliukozės koncentracija kraujyje padidėja per ilgesnį laiką.“

TYRIMUI REIKŠMINGA TEISMŲ PRAKTIKA

Konstitucinio Teismo praktika:

1. 2015 m. lapkričio 19 d. nutarime Nr. KT30-N19/2015 pažymėta:

„Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti prisiimtus įsipareigojimus asmeniui. Neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.“

2. 2018 m. balandžio 12 d. nutarime Nr. KT6-N4/2018 pažymėta:

„Vienas esminių konstitucinio teisinės valstybės principo elementų – teisinis tikrumas ir aiškumas, kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniui reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus (*inter alia* 2014 m. liepos 11 d., 2017 m. vasario 24 d., 2018 m. kovo 8 d. nutarimai); teisės aktai turi būti nustatytą tvarka paskelbiami; galimybę su jais susipažinti turi turėti visi teisinių santykių subjektai (2003 m. gegužės 30 d. nutarimas).“

„Konstitucinis Teismas, 2018 m. kovo 8 d. nutarime aiškindamas, be kita ko, iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, kylančio vieno iš viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principų – skaidrumo principo turinį, pažymėjo: šis principas suponuoja atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir sprendimus priimančių pareigūnų atsakomybę už tuos sprendimus; priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti. Skaidrumas yra būtina prielaida *inter alia* užkirsti kelią piktnaudžiavimams valdžia, taigi ir būtina prielaida žmonėms pasitikėti viešosios valdžios institucijomis ir apskritai valstybe (2008 m. sausio 22 d., 2018 m. kovo 8 d. nutarimai).“